

Analiza 6. Anarhističkog sajma knjiga Mate Ćosića objavljena u Zarezovoj "rubrici" *Anarho scena*

Zarez, broj 282

U Zagrebu se od 26. do 28. ožujka održao šesti anarhistički sajam knjiga na kojem su i ove godine sudjelovale razne grupe, organizacije i pojedince/ke iz Slovenije, Srbije, Francuske, Češke, Italije, Hrvatske itd. Pored samog izlaganja knjiga, brošura i pamfleta sajam je i ove godine imao popratni program predstavljanja tekućih projekata, diskusija i filmova, kao i neformalna *off topic* druženja, diskusije i planiranja nekih novih projekata i akcija između afinitetnih grupa i pojedinaca. U takvoj kompoziciji, sajam je možda jedno od rijetkih mjesta gdje se može sresti poveći broj istomišljenika/ca i jedna od rijetkih prilika kada oni/e imaju priliku reflektirati svoje prakse i producirati refleksiju na kontekst u kojem žive i djeluju, te eventualno ponuditi neke modele "aktiviranja sadašnjosti" (kao je Zygmunt Bauman karakterizirao funkciju utopije) u cilju društvene transformacije. Prirodno okruženje za ostvarivanje nečeg takvog su svakako programske diskusije, te u tom pogledu one zaslužuju najviše mjesta u mojem ogledu¹. Ove su godine od strane domaćina sajma bile ponuđene tri diskusije, a jednu je diskusiju, uz prezentaciju filma i fotomaterijala, imao i gost iz Češke (*Ratovi za skvotove*).

Međutim, prije ulaska u elaboraciju spomenutih tema potrebno je reflektirati na sve ono što se dogodilo od posljednjeg sajma jer nam ta refleksija otvara pogled (stavlja "naočale") kroz koji možemo ocjenjivati aktualnost svojih vlastitih diskusija i promišljanja. Prošla je godina tako bila izrazito značajna za domaći i regionalni anarhistički pokret: U travnju 2009. godine studenti/ce su blokirali preko dvadeset fakulteta u osam gradova i kao svoje tijelo djelovanja izabrali nešto vrlo blisko anarhističkom pokretu – plenumsku demokraciju i "okupaciju" (eksproprijaciju?) fakulteta; sa druge strane regionalni anarhistički pokret susreo se sa dosad najvećom državnom represijom, odnosno sa optužbom "beogradske šestorke" (B6) za "međunarodni terorizam od osamnaest eura". Oba događaja, barem u očima anarhista/kinja kojima je klasa centralni

koncept borbe, predstavljali su veliki test za pokret i potaknuli proces refleksivnosti koji traje do danas. Gledano kroz ove "naočale" čini se da su teme ponuđenih diskusija velikim djelom bile ili "alijenirane" od tih događaja ili su ih (stranputicama) tematizirale na idealno apstraktnoj (i u krajnoj konzekvenci teorijski donekle točnoj) ali kontekstualno i praktično manje relevantnoj osnovi.

KAKO SE JEDAN POKRET MOŽE NOSITI S REPRESIJOM?

Tako je tema *Nove strategije nadzora i kontrole* mogla biti interpretacijski sugestivna u sagledavanju slučaja B6 u širem kontekstu ideologije sigurnosti, "rata protiv terorizma", povećanja policijskih ovlasti, "proizvodnje pristanka" i praktičnog korištenja tih zakona protiv emancipatorskih društvenih pokreta. Sasvim je izvjesno da se slučaj B6 ne može gledati kao "lokalni eksces" Republike Srbije nego kao globalni trend dominacije kapitala i kriminalizacije pokreta/djelovanja koji se tim procesima nastoje suprotstaviti. Pa ipak, takvo stanje stvari i nije nešto kvalitativno novo jer je ustvari cijela povijest emancipatorskih pokreta istovremeno i povijest njihove represije. U slučaju konkretne diskusije bojim se da se propustilo lokalizirati te tendencije i utemeljiti analizu na okolnostima domaćeg, ili aktualnog regionalnog konteksta u kojem smo mogli vidjeti ne samo konkretnu represiju države nego i propitati spremnost, snagu i solidarnost regionalnih anarhističkih pokreta u takvim situacijama. Možda bi upravo takva pitanja, poput onih kako se jedan pokret može nositi sa represijom bila puno relevantnija od puke interpretacije same represije?

Slično tome, čini mi se da je jednako u zraku lebdjeo i poziv na diskusiju 'Strategije socijalnih sukoba' u kojem su predlagatelji/ce diskusije (opet) ponudili interpretaciju svodeći pitanje o strategiji (uglavnom) na binarne opozicije nasilja i nenasilja, legalnog i nelegalnog, te normalnog i nenormalnog ('stanja stvari'). Sa pravom se istaklo kako je pitanje nasilja izrazito 'sklisko područje' za emancipatorske pokrete jer otvorenim zagovaranjem nasilja protiv institucija države i kapitala, pozivom koji je kao takav uronjen u kontekst 'patologije pacifizma', ti pokreti riskiraju još veću izolaciju i represiju. Pored interpretacije nije izostala i prosudba onih anarhista/kinja koji "često odbijaju koristiti metode koje sistem smatra radikalnima" te time, prema prosudbi predlagatelja/ica diskusije, "vrše svojevrsnu autorepresiju i neutraliziraju svoje djelovanje". U ovakvom se postavljanju problema možda najbolje da uvidjeti opasnost 'idealističkog imaginarija' (nasuprot doživljaju!) prakse otpora u koje anarhisti/kinje često upadaju. Čini mi se da ovakva teza o 'autorepresiji' (kao u sebi već kritika neke ne-idealne prakse) propušta misliti dvije stvari – materijalnu snagu samog anarhističkog pokreta, kao i činjenicu da ni jedna praksa nikada nije bez kontradikcija i svoje negacije.

U tom smislu pitanje nasilja i nenasilja/legalnog i nelegalnog nije toliko uvjetovano 'autorepresijom', strahom ili željama koliko je ono uvjetovano refleksijom na materijalne snage koju neki pokret u nekom kontekstu uopće i ima. To mi se čini kao onaj najmanji temelj sa kojeg

se uopće može i misliti na (spomenute) strategijske izbore, a čini se da je i samo pitanje "Kako stvoriti tu snagu?" već strategijsko te kao takvo postavlja vrlo bitno pitanje za domaći pokret (u traženju veza sa 'realnošću' konteksta). Nadalje, kao što sam napisao, ni jedan otpor, ni jedna konkretna praksa, nije bez svojih kontradikcija i negacije. Ustvari kontradikcija i negacija često je srž same prakse, koja je kao takva uvijek otvoreno polje kretanja (u bilo kojem smjeru). Tome je tako, čini mi se, između ostaloga i zbog banalne činjenice da emancipatorski pokreti uvijek djeluju u širem društvenom kontekstu koji im kao takav postavlja ograničenja djelovanja i 'determinira' strategiju. Staro pitanje djelovanja i strukture (ili konteksta) na određeni se način opet artikulira. U tom smislu 'ideal-tipski' anarhisti/kinje možda predstavljaju samo drugi kraj pola (obrnutu sliku u zrcalu) već prožvakanih 'objektivnim okolnostima ograničenih' marksista/kinja. Ali pitanje djelovanja i strukture ostaje naravno i dalje otvoreno. Čini mi se, kako je upravo Juan Garcia Oliver ('anarhistički' ministar za vrijeme španjolskog građanskog rata) ponudio plodnu argumentaciju za izbjegavanje kako (ili donkihotovske ili moralno 'papinske') idealističke tako i 'znanstvene' pozicije. Ustrajući protiv teza o 'nespremnosti ljudi' za promjenu (aktualnu u tridesetim godinama prošlog stoljeća jednako kao i danas) on je ustvrdio da se u takvom stavu ne radi toliko o tome jesu li ljudi 'spremni' ili ne koliko o tome da je socijalno (i političko) pitanje postavljeno na takav način već promašeno, iz razloga jer konstruira (često puta čak imaginarne) granice djelovanja i na taj način ubija sam potencijal djelovanja. Prema Oliveru, socijalno (i političko) pitanje se postavlja na način da se slobodarski principi (sloboda kao sredstvo i kao cilj) guraju dokle god oni mogu ići, i nakon toga guraju još dalje. Čini mi se da je to kvalitativno drugačiji princip od 'znanstvenih' marksista/kinja (jer ne postavlja granice slobodi, nego slobodu gura do granica) koji također (za razliku od mnogih 'čistih' i 'moralnih' revolucionara) ima svijest o kontekstualnim ograničenjima. U takvom kontekstu svijest da naše prakse nisu idealne, da su kontradiktorne, da u konkretnim aspektima ne obuhvaćaju totalnost eksploatatorskog sistema igraju možda manju ulogu od imperativa materijalizacije slobodarskih praksi u širim društvenim poljima (među radnicima/ama, studentima/cama itd.).

POZIV NA "UKIDANJE SVEUČILIŠTA"

I tu, na samom kraju, dolazimo možda do problema neaktualnih aspekta goruće i aktualne teme – sveučilišta. Diskusija "Akademistički pristup anarhizmu" gotovo da je promašila 'geografski prostor' u kojem se oglašava. U Hrvatskoj danas postoji doslovno dvoje zaposlenih profesora koji u svojim kolegijima imaju teme anarhizma, te u tom smislu naslov teme nije toliko relevantan za pokret. Relevantno nije toliko ni isticanje razlike između akademizma i anarhije jer je sasvim jasno da se radi o dvije kulture; sa jedne strane, kako je to sugestivno istaknuo Andre Gorz, o "sveučilišnoj kulturi" odvojenoj od produktivnih ili militantnih praksi, te "kulturi otpora" čija je arhiva sagrađena kroz konkretne prakse "siromašnih" (kako je Bauman nazvao nositelje 'socijalističkih' ideja). Ono što je relevantno jest proljetni ustanak studenata i njihova borba za besplatno obrazovanje, kao i njihova primjena direktne demokracije (sa svim njezinim

nesavršenostima) čime su se u širem javnom/političkom diskursu uspjeli artikulirati barem fragmenti slobodarskih praksi. I naravno, ni ta borba, sa idealne 'revolucionarne' pozicije, nije bila idealna, te je pokazala, da opet posudim riječi Gorza, ono očito: "...studenti sami ne mogu producirati niti drugačiju kulturu niti revoluciju. Međutim, ono što mogu činiti jest spriječiti da sve veća kriza buržoaskih institucija, podjele rada i selekcije 'elita' i dalje bude maskirana (plaštom društva znanja, mobilnosti i demokracije)". Već je i to neki početak sa velikim emancipatorskim potencijalima, možda puno većim od idealnog (i u našem kontekstu nerealnog) poziva na 'ukidanje sveučilišta' (na kojeg je i sam Gorz još 1970-ih pozvao).

U generalnoj ocjeni, mogu samo dobronamjerno ustvrditi kako su ponuđene teme, iako izrazito zanimljive i vrijedne diskutiranja, ostale gluhe na kontekst, a kontekst je isto tako malo dobio od njih.